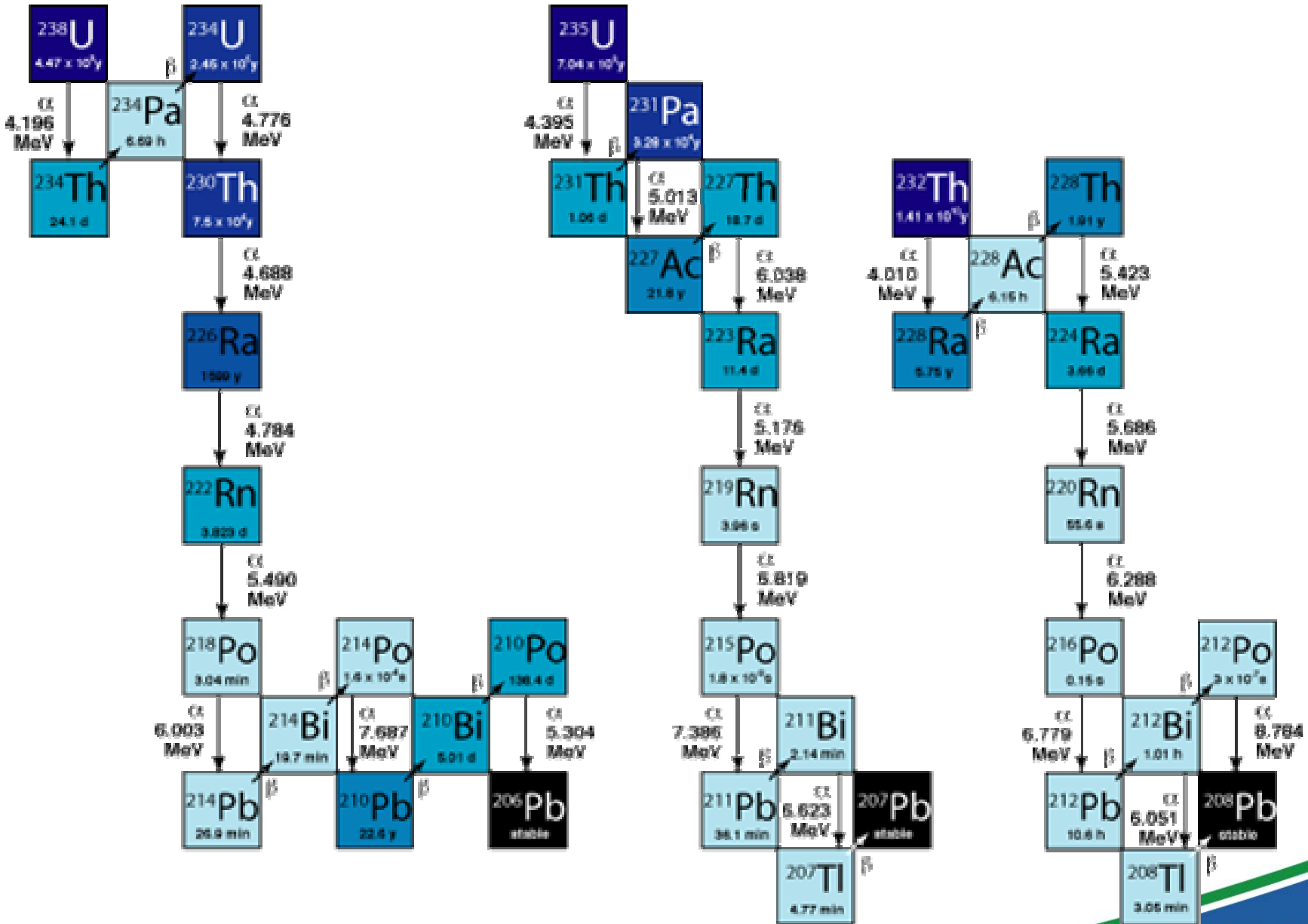

Geolimesz,
2007. december 26-28,
Bálványos

Radon probléma földtani háttere és a lehetséges mentesítési megoldások

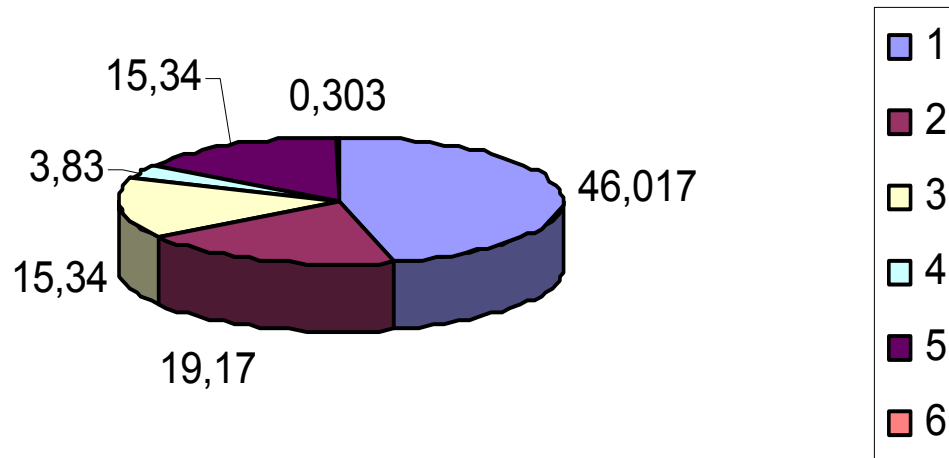
Breitner Dániel

Radon

Radon és leányelemei dózis hozzájárulása

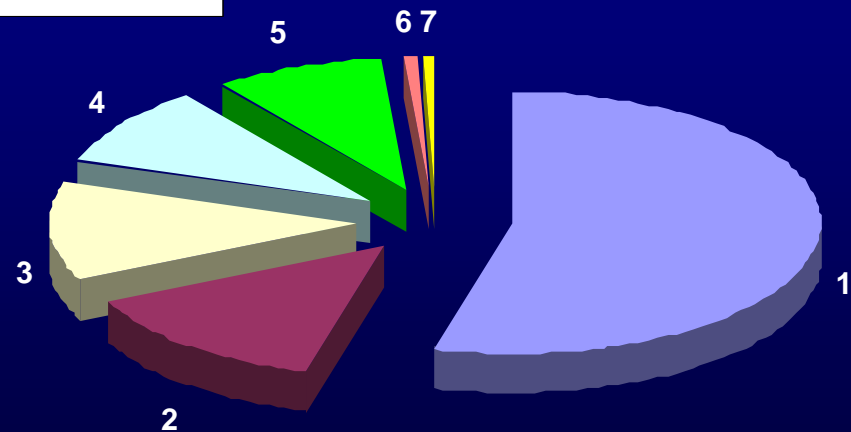
**A lakosság sugárterhelésének forrásai
(százalékos eloszlás)**

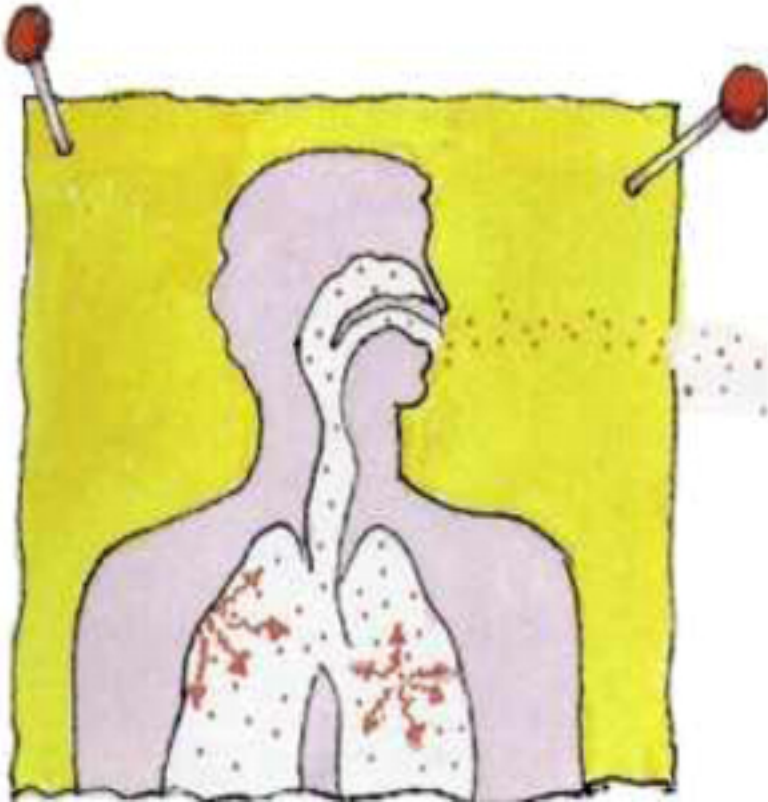
1 = beltéri radon; 2 = talaj, kőzetek, 3 = kozmikus sugárzás; 4 = élelmiszerek; 5 = orvosi diagnosztika; 6 = légköri atomfegyver kísérletek, csernobili katasztrófa, nukleáris energiatermelés (Köteles, 1994 után módosítva)

1 = beltéri radon; 2 = röntgen diagnosztikák; 3 = talaj, kőzetek és építőanyag; 4 = étel és ital; 5 = kozmikus sugárzás; 6 = radioizotópok a diagnosztikában; 7 = csernobili atomerőmű felrobbanása során levegőbe került radioaktív anyagok (Muikku et al., 2005 után módosítva)

Éves átlagos sugárdózis

Radon és rákkockázat

A lakóterre általában 200-400 Bq/m³, a munkahelyekre 400-1000 Bq/m³, míg az ivóvizekre 100-1000 Bq/m³ az ajánlott szint.

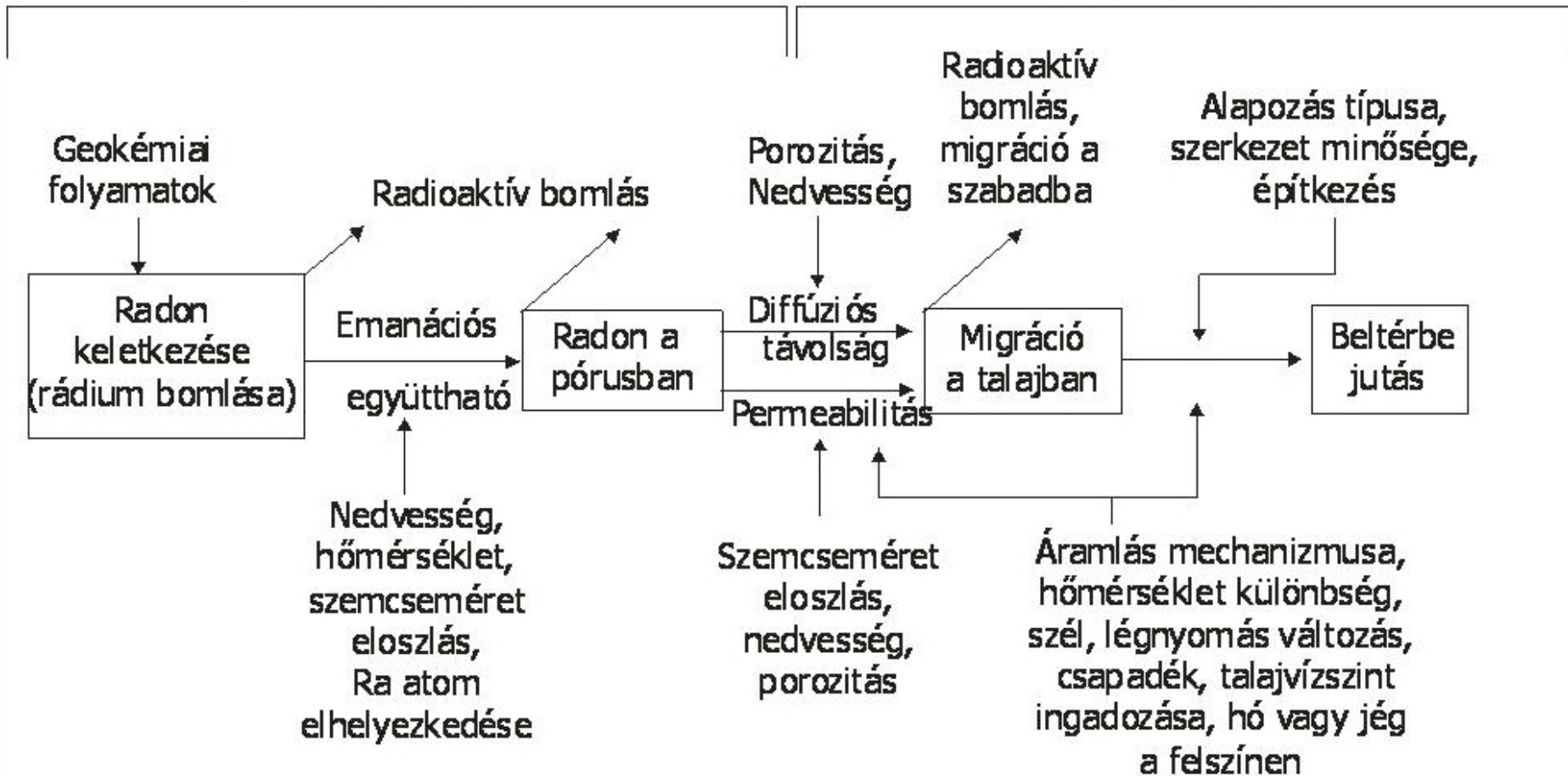
Darby et al., (2004):

- A dohányosok esetében erős kapcsolat mutatkozott a beltéri radon koncentráció és a tüdőrák között.
- A vizsgálatok alapján a dózis-hatás kapcsolat lineárisnak adódott, küszöb dózusra nem találtak bizonyítékot. Továbbá a jelenleg ajánlott határértékek alatt is jelentős dózis-hatás kapcsolatot mutattak ki.
- A teljes kockázat a dohányosok és a jelenleg nem dohányzók esetében jóval nagyobb mint a nem dohányzók esetében.
- A 30 éves kitettség esetében a tüdőrák kockázatának növekedése 16%/100 Bq/m³
- Európában a lakásokban felhalmozódó radon a tüdőrákos elhalálozások megközelítőleg 9%-áért, az összes rákos haláleset 2%-áért felelős.

Radon elérhetőség és migráció

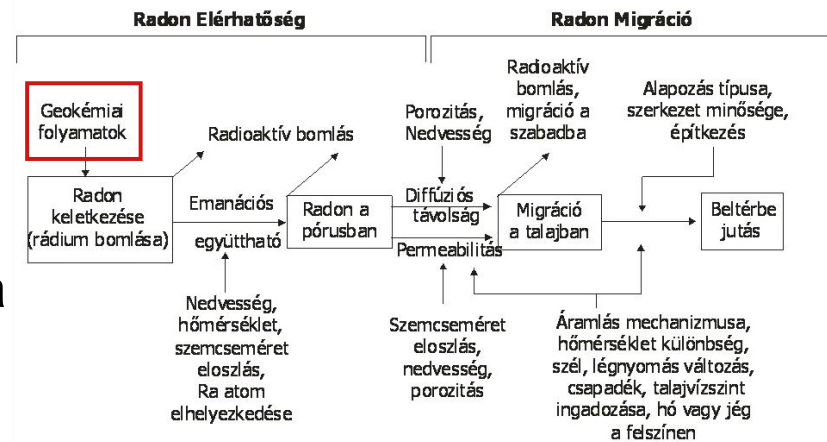
Radon Elérhatóság

Radon Migráció

Geokémiai folyamatok

A ^{238}U bomlási sora esetében ha a ^{234}U felezési idejének, 245 ezer évnek, az ötszöröséig – kevesebb, mint 10^7 évig a rendszer zárt, a teljes bomlási sor aktivitása egyenlővé válik. Ezt az állapotot nevezzük radioaktív szekuláris egyensúlynak.

Rosholt (1957):

Leányelem hiány. Ez az anyaelemek igen friss behordásának, vagy a leányelemek kémiai kioldásának következménye. A ^{222}Rn eltávovása nem játszik jelentős szerepet a hosszú távú egyensúly megbomlásában.

Idővel kapcsolatos leányelem hiány. Ebben az esetben az egyes leányelemek mennyisége arra utal, hogy nem történt nuklid vándorlás, csak nem volt elég idő az egyensúly kialakulására.

^{230}Th hiány. Ez általában a ^{238}U kicsapódása során alakul ki, olyan oldatból, amelyből a többi U izotóp is kicsapódik, de a Th izotóp a viszonylagos oldhatatlansága miatt nem vett részt a transzportfolyamatban.

Leányelem többlet. Ez általában oxidált környezetben fordul elő, és a szülő ^{238}U kioldódásával jön létre. A ^{231}Pa különösen fontos szerepet játszik az egyenlőség megbomlásában, mert könnyen hidrolizálódik és kicsapódik az oldatból, így ez a legkevésbé mobilis az U bomlástermékei közül.

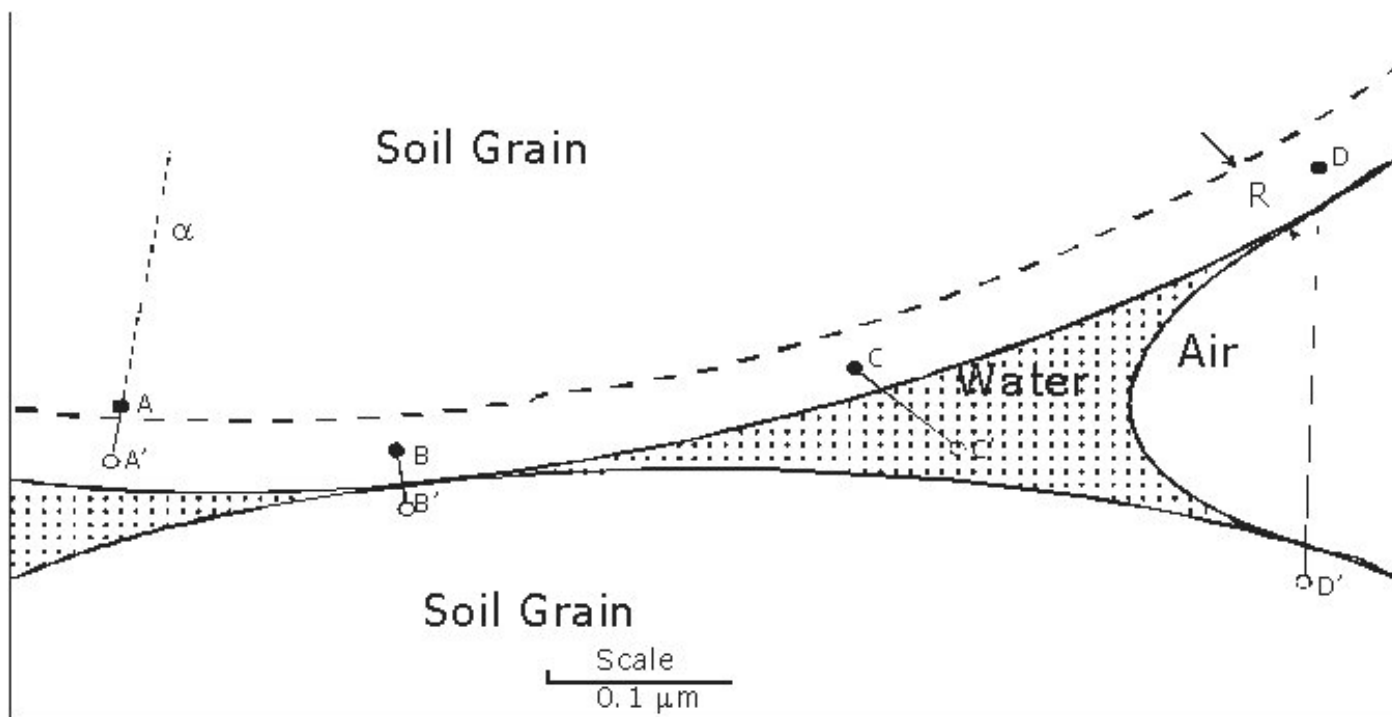
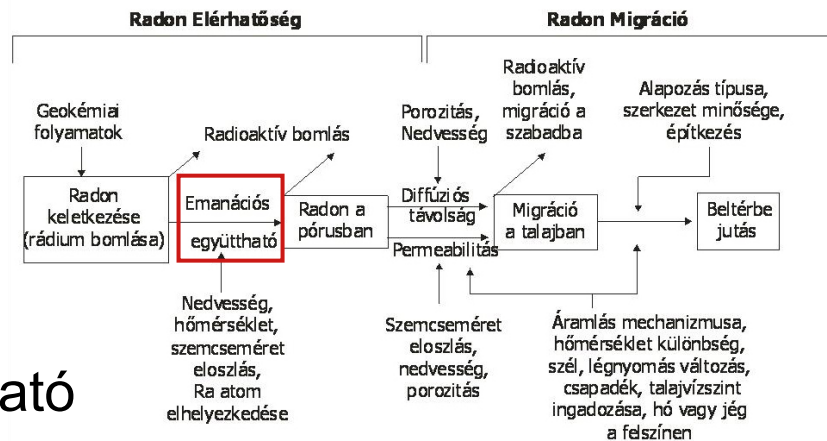
^{226}Ra többlet. Egyes nagyon savas környezet és oxidáló szulfid telep esetében az U és más leányelemek kioldódnak, de a Ra visszamarad oldhatatlan szulfátként.

A Ra-izotópok kizárólagos jelenléte. Olajmezőknél és radioaktív hévforrások és azok üledékeinél található ez a fajta egyensúly megbomlás a Ra csapadékképzése miatt, ami Ba-Sr-szulfáttal és Fe-oxihidroxid képződéssel jár.

Emanáció

A talajban képződött radonnak csak egy része hagyja el a szemcsét és lép be a pórustérbe. Ezt a hányadost nevezik emanációs együtthatónak vagy emanáló képességnek.

A talajok esetében az emanációs együttható 0,05-0,7 között változik.

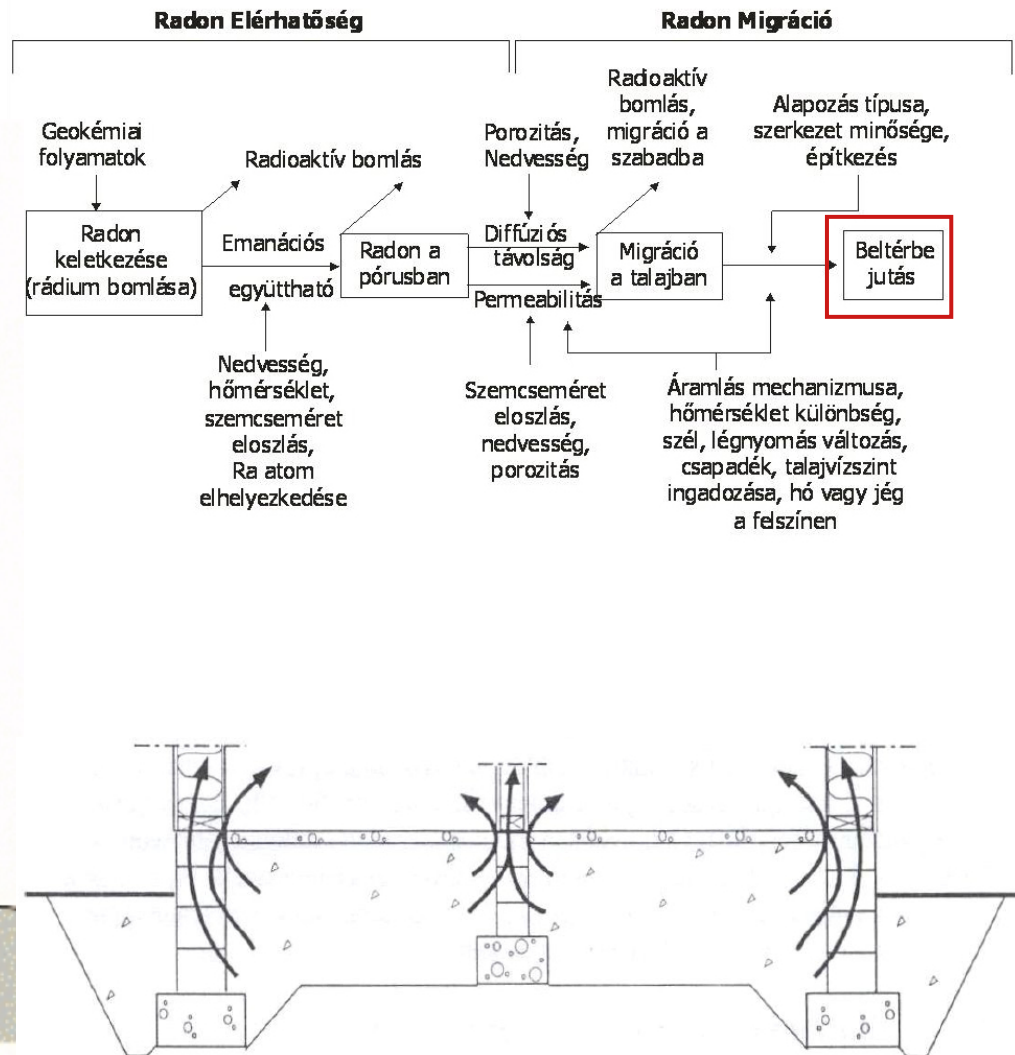

Emanáció

Az emanációs együtthatót számos tényező befolyásolja:

1. A szemcseméret és a forma a legfontosabb tényezők, meghatározzák, hogy mennyi rádium van elég közel a szemcse felszínéhez, hogy az újonnan keletkezett radon atom könnyen kijuthasson a pórustérbe (Schumann és Gundersen, 1996).
2. A szemcsebevonat jelenléte esetén a talaj- vagy ásványszemcse felszínén koncentrálódik a rádium, és megnöveli a talajok emanáló képességét azokhoz a szemcsékhez képest, ahol a rádium egyenletesen oszlik el a szemcsékben. A radionuklidok szorpciója vagy a fémoxidokkal való együttes kicsapódása a szemcsebevonaton az egyik legjelentősebb geokémiai folyamat, amely megnövelheti a talajok és kőzetek radon emanációját (Gundersen és Schumann, 1989).
3. Korábbi radioaktív bomlás által keletkezett talaj- és ásványsérülése további utat szolgáltatnak a radon kijutásához, megnövelik a radonemanációt. Ha a talaj-, vagy ásványszemcsék nanopórusok által tagoltak, a szemcsék fajlagos felülete annyira megnő, hogy a radon emanáció egy vagy két nagyságrenddel is megnőhet. Ez különösen a homok és annál nagyobb szemcseméret tartományokban érvényes (Rama és Moore, 1984).
4. A radon emanációval és szállítással kombinált kijutása a talajból akkor a legnagyobb, ha a talaj nedves. A kis pórusok víztelítettsége nagy emanációs együtthatót eredményez, de mivel a legtöbb transzport a nagyobb pórusokon keresztül játszódik le, csak kis mértékben csökkenti a radonszállítást (Nazaroff és Nero, 1988). Kavicsos üledékekben 1-2%-os nedvességtartalom esetén maximális az emanáció, amikor a szemcsék belső pórusai feltöltődnek. Agyagok esetében, ahol a fajlagos felület jóval nagyobb, lényegesen nagyobb víztartalom szükséges ahhoz, hogy a teljes felszín vízzel legyen borítva, így az agyagok nagyobb víztartalom esetén érik el a maximális emanációt (Markkanen és Arvela, 1992).

Beltérbe jutás

Radon mérés

Etched track detector

Radon térkép

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

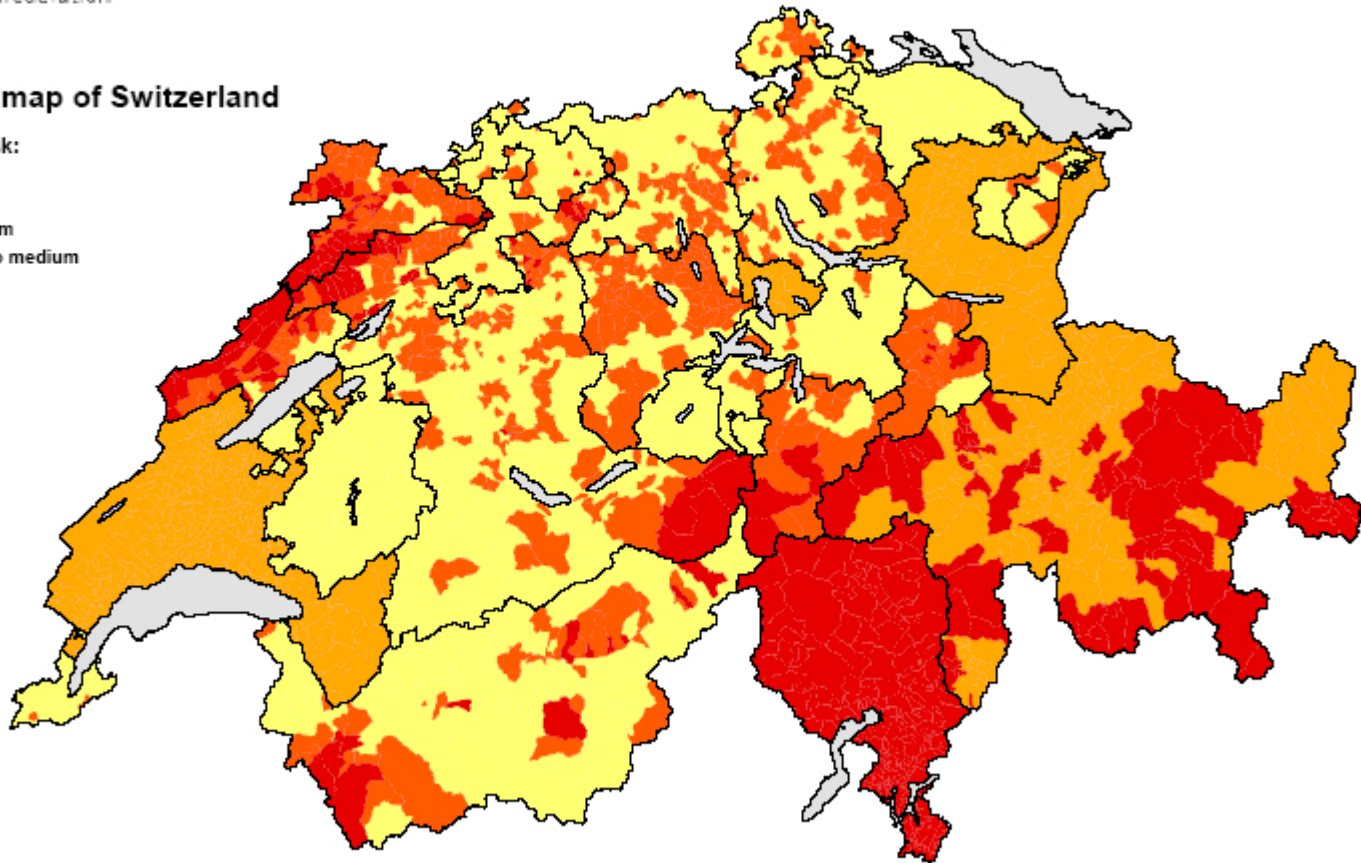
Federal Department of Home Affairs FDHA
Federal Office of Public Health FOPH

Swiss Confederation

Radon map of Switzerland

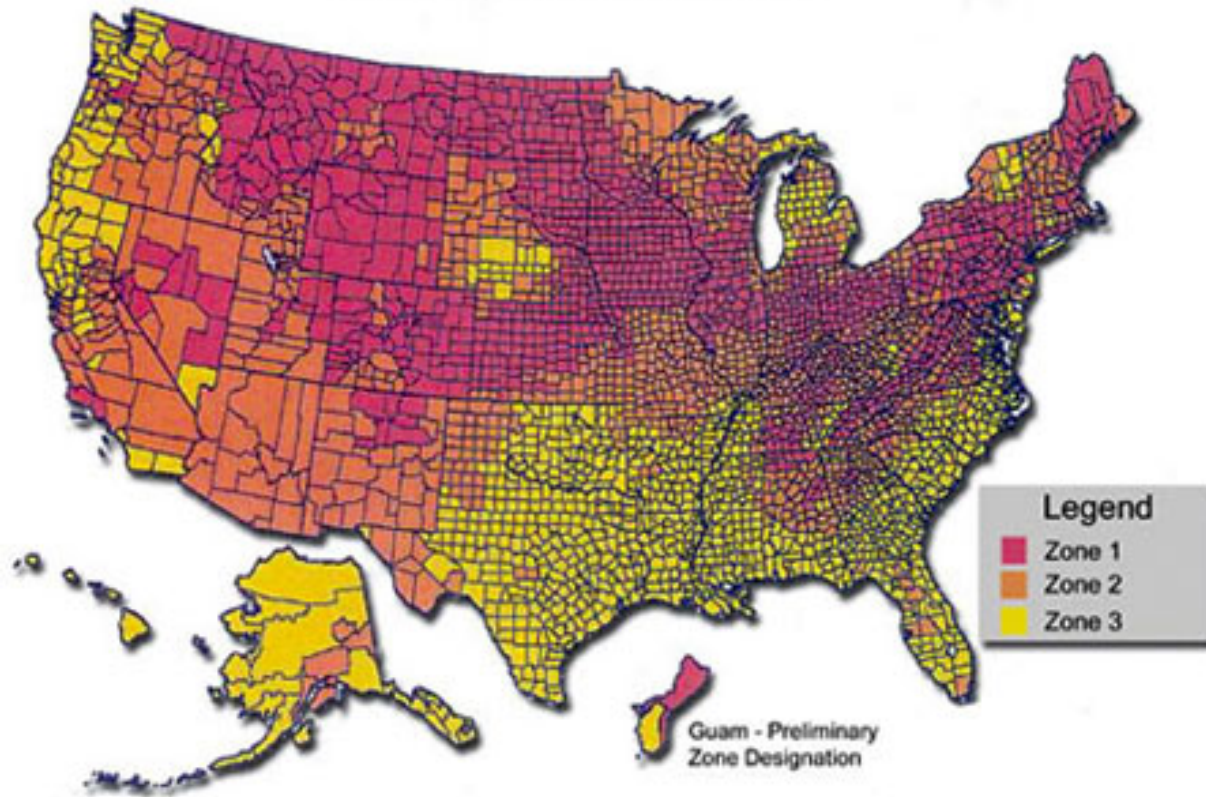
Radon risk:

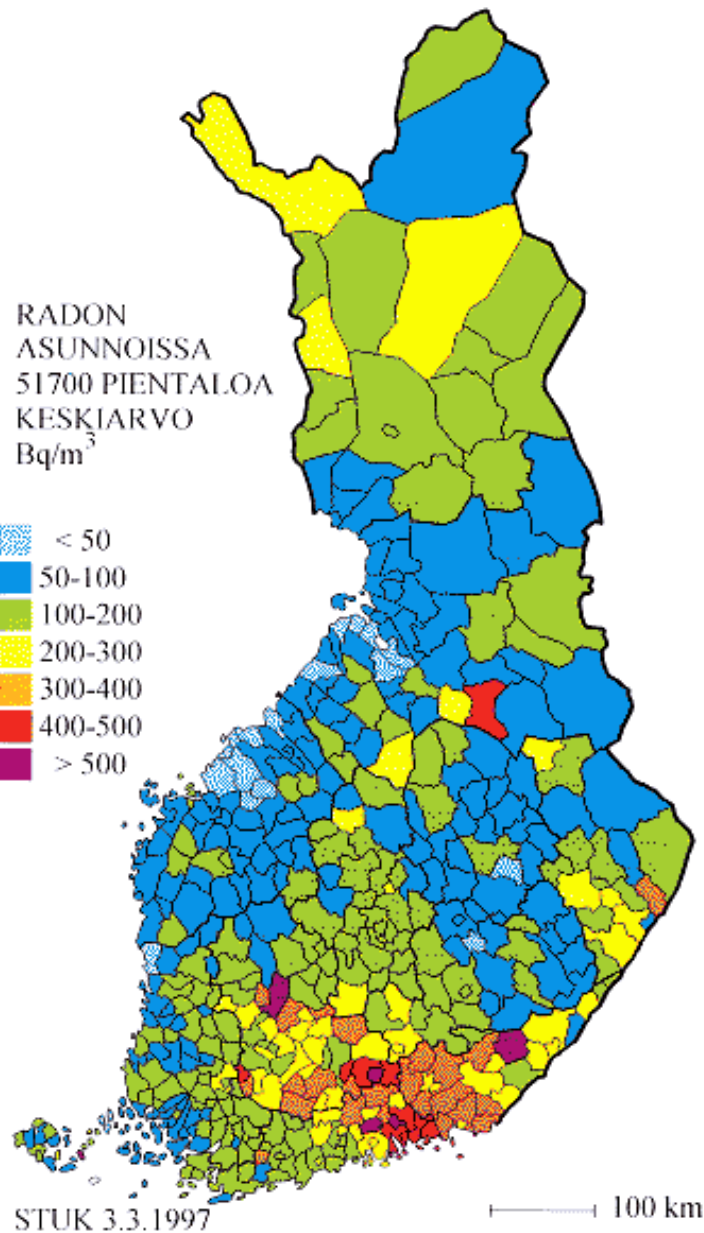
- High
- Medium
- Low to medium
- Low

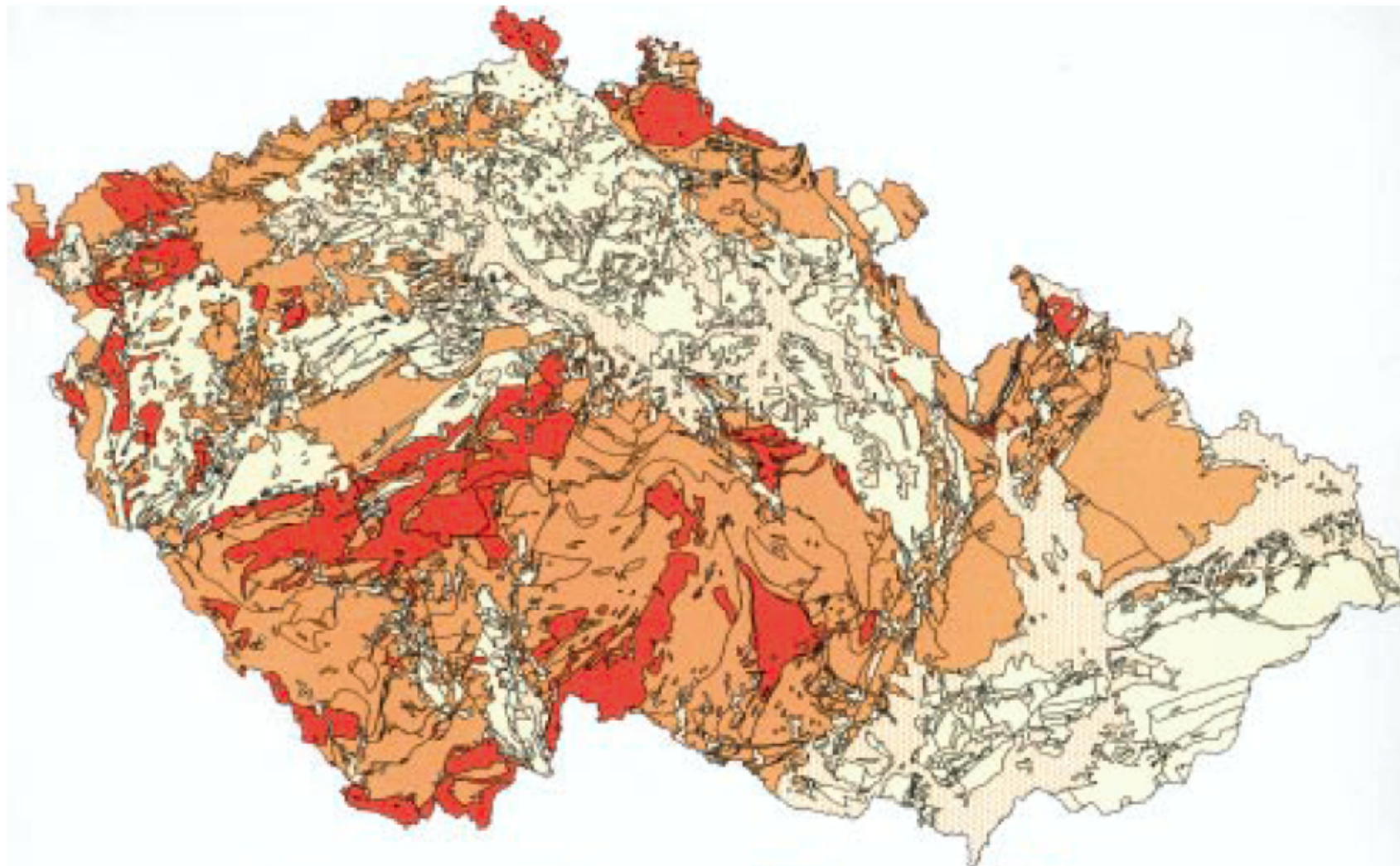
22.01.2007

EPA Map of Radon Zones

Radon térkép

Radon risk category:

Low

Interstage

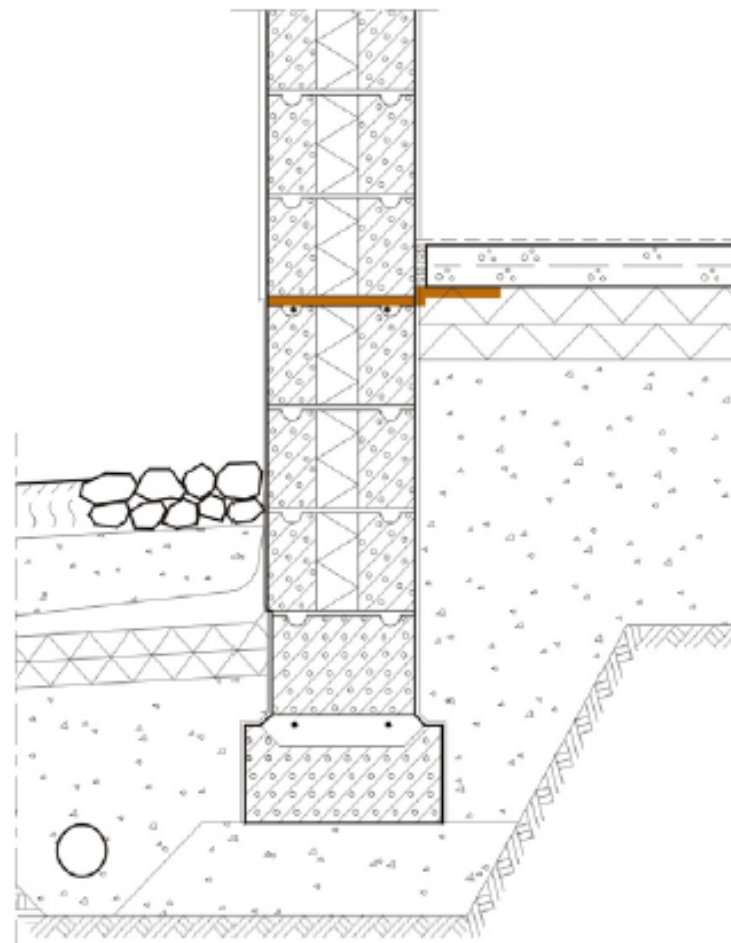
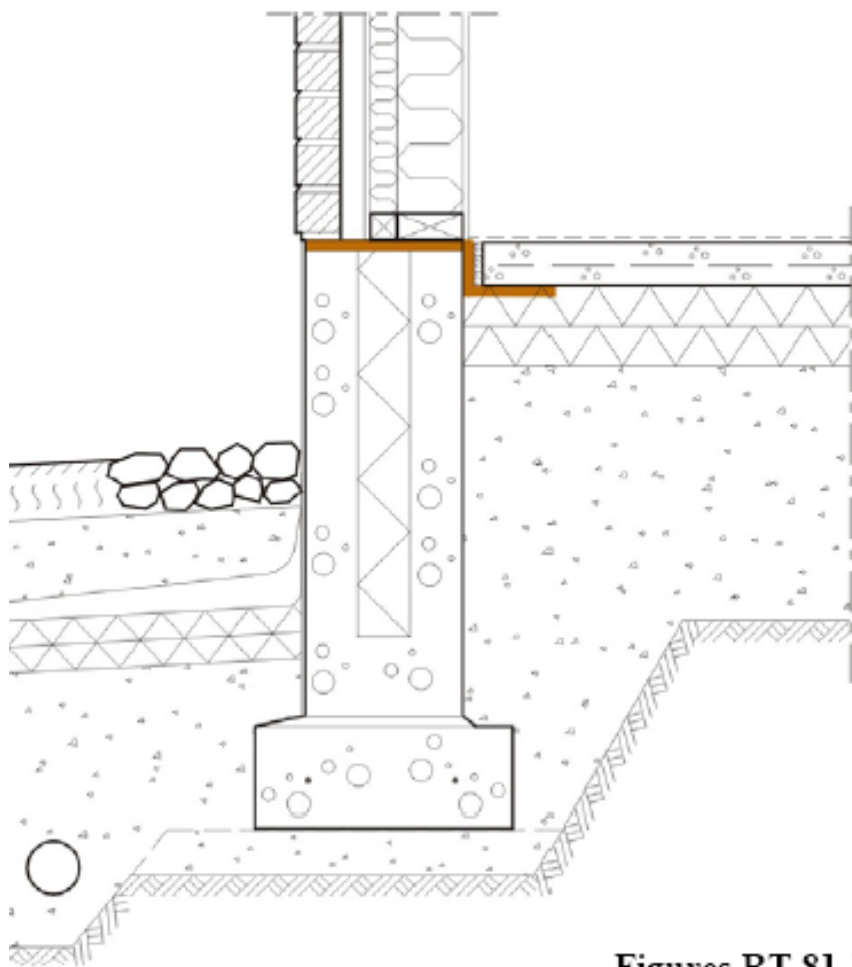

Medium

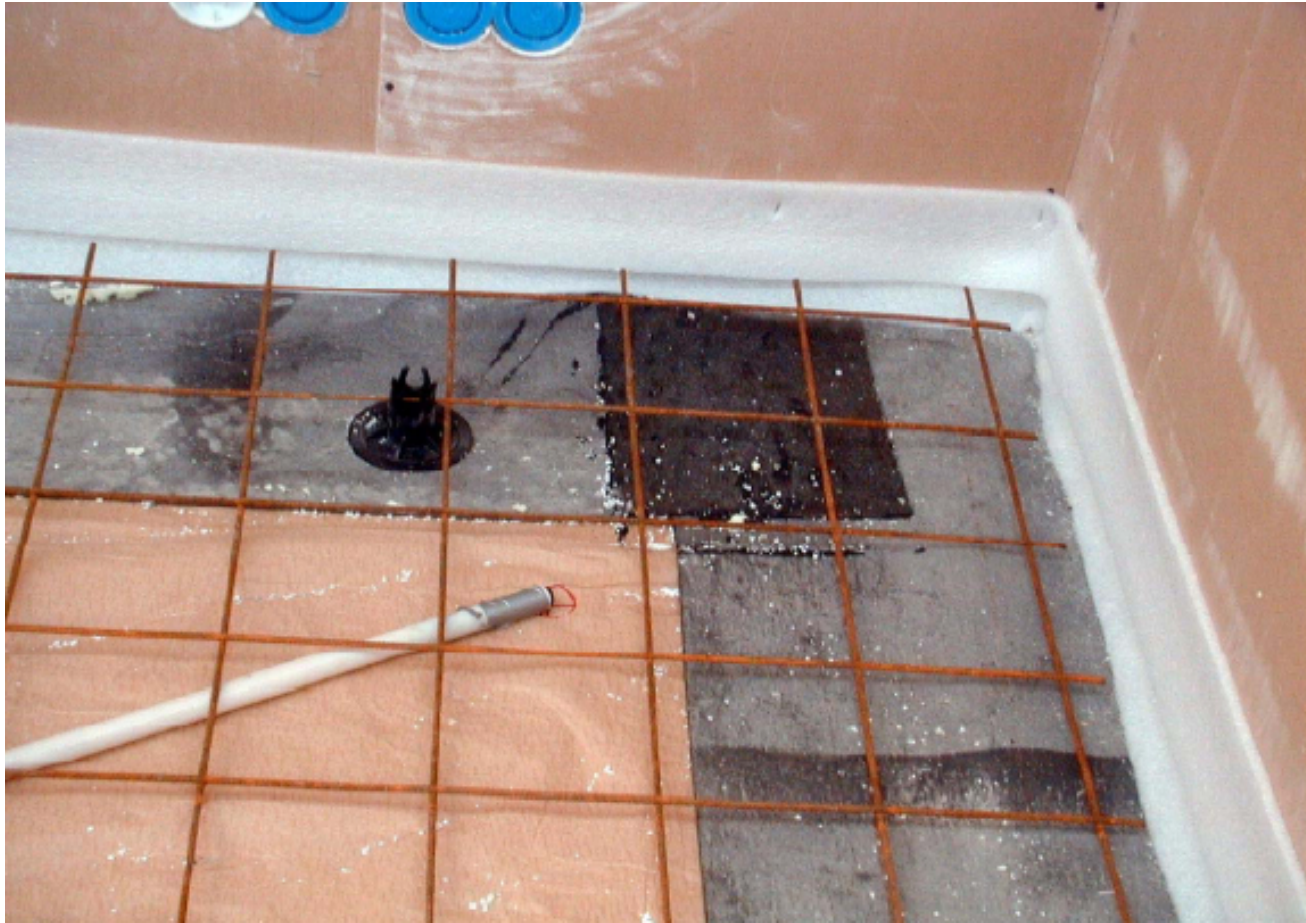
High

Mentesítés

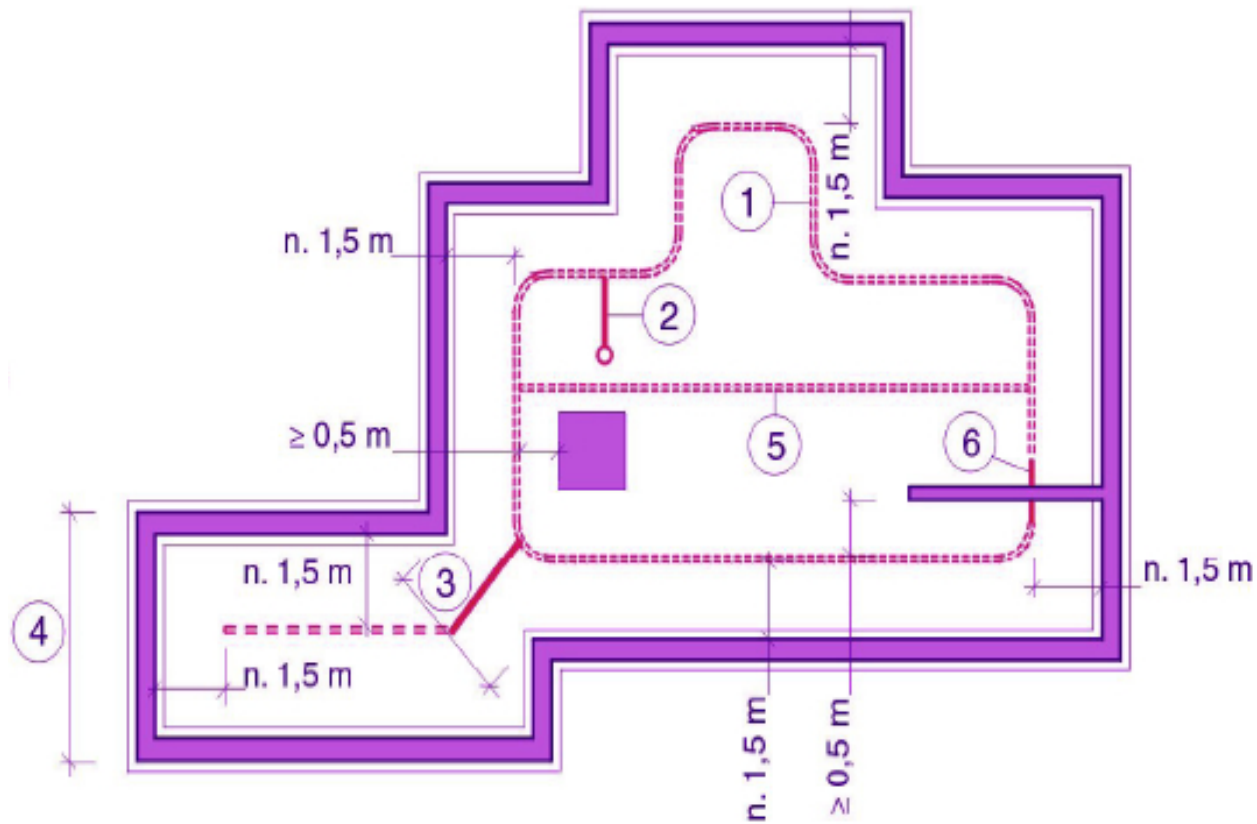

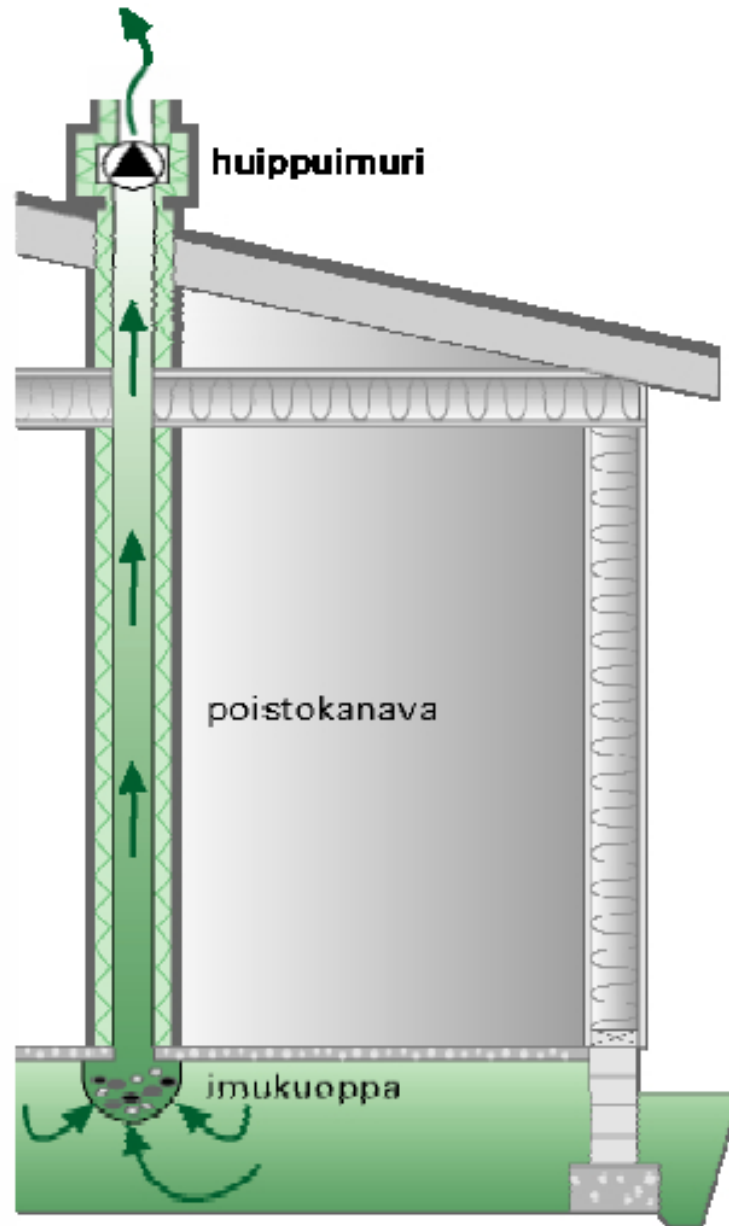
Figures RT 81-10791

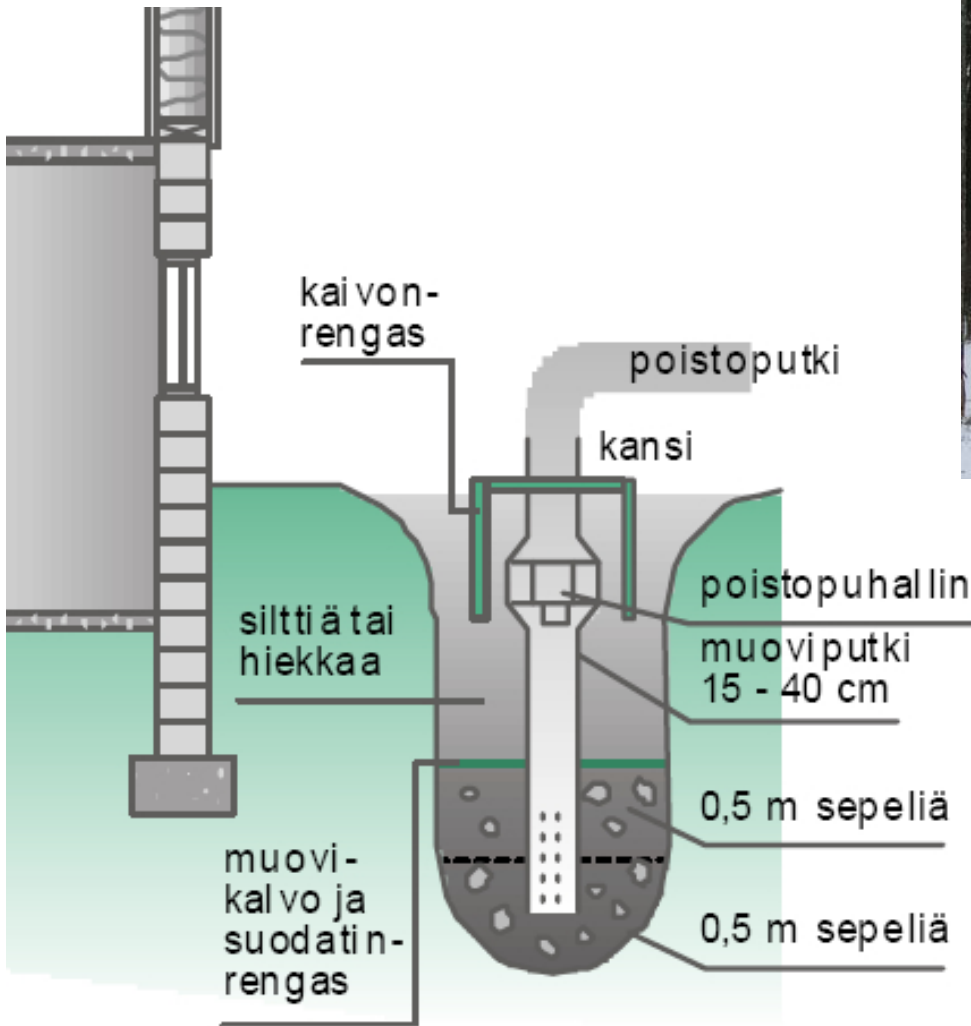

Mentesítés

Mentesítés

Köszönöm a figyelmet!